

La Calvaria

Calldetenes

Ubicació

Comarca: Osona
Lloc/Adreça: Entorn rural de Calldetenes Mas la Calvaria s/n (08506 Calldetenes)
Emplaçament Crt. BV-5202 cap a Sant Julià, al km. 0,3, cal agafar el camí a l'esquerra

Coordenades:

Latitud: 41.92927
Longitud: 2.30503
UTM Est (X): 442380
UTM Nord (Y): 4642157

Classificació

Número de fitxa 08037 - 46
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Medieval Modern Contemporani Popular
Segle XVI-XX
Estat de conservació Bo
Protecció Legal
Observacions protecció: Normes subsidiàries Aj.Calldetenes. Núm.2.2
Número inventari Sí; IPA núm.46. ACCN:22534 i núm. 48.ACCN:22536
Generalitat i altres inventaris
Accés Fàcil
Ús actual: Residencial
Titularitat Privada
Titular: Ref. cad.: 0003DG4400A009
Autoria de la fitxa Raquel Valdenebro Manrique
Data de registre de la fitxa: dt., 07/11/2006 - 01:00

Descripció

Antic mas format per la casa de la Calvaria i els edificis que l'envolten i conformen l'antiga explotació agropecuària. La casa actual s'assenta sobre les restes del mas històric de la Calvaria, del qual es poden apreciar encara alguns trams a nivell de la planta baixa; és en realitat una construcció moderna, producte d'una ampliació i una renovació pràcticament total de l'antic mas, que es dugué a terme a finals del segle XIX i principis del XX. És un edifici de planta quadrangular, cobert a quatre aigües, que queden concentrades al centre amb una petita torre quadrangular, que corona l'edifici. Compta amb planta baixa, primer i segon pis, i golfes. Bona part de l'edifici, per llevant, migdia i ponent, es troba envoltat per un mur de tancament que finalitza en una reixa, i que envolta la casa creant un pati interior. El cantó nord de la casa no té reixa, però compta amb d'altres construccions annexades a nivell de planta baixa. Tota la casa es troba actualment arrebossada i pintada amb color clar, deixant a la vista els elements constructius que reforcen les obertures exteriors -portes, finestres i balcons-. Es tracta d'un arrebossat fet aquesta darrera dècada, després d'haver rejuntat les façanes exteriors de la casa. La façana principal és orientada a llevant, i s'hi accedeix traspassant una porta oberta al mur perimetral de tancament de la casa. Es tracta d'una porta protegida per una reixa de ferro treballada, on es llegeix la data de 1906, que podria ser perfectament la data de constitució del mur i finalització de les obres de reforma de la casa. Es tracta d'una doble porta, emmarcada per un arc escarser, amb la dovella central reaprofitada de la casa antiga. Es tracta d'una dovella de mida superior a les altres, que sobresurt en alçada, i que duu gravada com a decoració l'escut dels Calvaria, on es llegeix: "IHS: EN : NOM DEL: DESTÍ: CALVARI ASI: TE MORT: RECORT:", juntament amb un dibuix de les tres muntanyes del mont Calvari, coronades per tres creus. A sota s'aprecia la data de 1596. El portal es decora amb un fris superior que recorre el perímetre exterior de l'arc i els brancals, i que s'acompanya de tres pinacles, dos a sobre dels brancals i un sobre la dovella central, recolzats sobre un acroteri quadrangular. La façana principal, orientada a llevant, es troba marcada a la planta baixa per la presència d'un gran arc format per dovelles de mida molt gran, que sens dubte devia tractar-se del portal principal del primitiu mas de la Calvaria. Les reformes de principis del segle XX van fer que aquest arc es tapiés. Actualment, s'aprecia l'arrebossat del mur interior amb ciment i un finestró rectangular obert a la part superior. L'ampliació de la casa va motivar que la porta principal d'accés fos la oberta al tram nord de l'antic portal. Segurament, aquest tram de casa fou producte de l'ampliació que es produí a principis del segle XIX. Es tracta d'un portal format per carreus quadrangulars molt ben definits, rematat a la part superior per un arc escarser fet amb dovelles rectangulars molt marcades. A la dovella superior s'observa la data de 1807. Aquest portal dóna accés a l'interior d'una caixa d'escala de grans dimensions, que serveix d'element distribuïdor de la resta de pisos. També es tracta d'una escala moderna, segurament de primers de segle XIX, malgrat que pugui tenir alguns elements reaprofitats. A l'altra banda del portal adovellat s'obre un altre portal allindat que duu la data de 1817 entre l'emblema familiar de les tres creus. La resta de la façana ve marcada per l'obertura d'algunes finestres rectangulars als extrems de la façana, al llarg de totes les plantes, dos balcons al centre del primer pis, i dues finestres balconeres al segon pis, sobre els balcons de la primera planta. Entre els balcons centrals i les finestres dels extrems, s'obren dues línies de finestrans- una per banda- que recorren tots els pisos de la façana. Sota teulada, al pis de les goles, s'obren un seguit d'ulls de bou.

Observacions:

(Continuació descripció) La façana sud té un seguit de finestrans oberts a la planta baixa, junt amb un portal rematat amb un arc de mig punt a l'extrem SO. La meitat SE d'aquesta façana, a nivell de planta baixa, va ser reforçada amb un contrafort. Les obertures del primer pis són dos balcons, ubicats al tram SO de la façana, i una gran galeria que ocupa el tram SE. És una galeria formada per tres grans arcades, rematades amb un arc molt rebaixat, que es recolzen en capitells llisos i sobre pilarets quadrangulars fets amb maó i arrebossats. Al primer pis, la galeria es troba protegida per una barana

metàl·lica, i es tanca amb una contrafinestra feta a base de llistons de fusta, que sembla original, i cobreix tota l'obertura. Al segon pis, s'observa una gran galeria de característiques similars a la del primer pis, però que s'estén al llarg de tota la façana, i no compta amb la cobertura de la contrafinestra. La façana de ponent obra a nivell de planta baixa amb una porta allindada i finestres rectangulars a banda i banda. Al primer pis compta amb dos balcons centrals i algunes finestres, i al segon pis, amb dos finestres centrals, i dues finestres balconeres a banda i banda. La façana nord es troba parcialment ocupada a nivell de planta baixa, per un edifici rectangular cobert a doble vessant que s'hi adossa. Sobre la teulada, coronant l'aiguavés de la teulada, fou aixecada una petita torre quadrangular d'un pis d'alçada coberta a quatre aigües. Es tracta d'una torre molt senzilla, oberta amb una petita finestra a cadascuna de les seves cares. Com a element destacable, cal fer esment de l'existència d'una capella adossada a la cantonada NE de la casa. És de planta rectangular, amb coberta inclinada que vessa les aigües a tramuntana. La construcció és feta amb mur de paredat format per carreus disposats molt irregularment i rejuntats amb ciment. La façana de llevant de l'església fou arrebossada durant la darrera reforma de la casa. A la façana principal de la capella es va conservar el parament a la vista. La seva orientació és nord-sud. A la façana principal hi ha un portal rematat per un arc de mig punt realitzat amb carreus ben tallats, i a sobre un òcul, també de carreus ben tallats. La façana es remata a la part superior amb un frontó ondulat, que acull al centre un petit campanar, actualment sense ús, que duu la data de 1857. L'església es troba consagrada a la Mare de Déu de la Concepció. L'interior de la capella es cobreix amb volta de canó, i es troba arrebossada i pintada en color blanc. Té un petit altaret presidit per una imatge de la Mare de Déu, és de guix format per un arc de mig punt que acull la Mare de Déu, emmarcat amb columnes adossades als dos costats. Sobre l'arc es situa un fris en voladís decorat amb formes geomètriques i vegetals, coronat per una representació simbòlica de l'esperit sant. L'existència de llindes per la casa demostra que el mas originari va patir importants transformacions i ampliacions a finals del segle XVIII i principis del segle XIX per tal d'adaptar-se a noves necessitats. Segurament tota la estructura de la casa es veié unificada a principis del segle XX, quan es obrir els balcons i unificar les obertures i la casa sota una mateixa teulada. Com a dades constructives, en llindes i portals trobem la data de 1596 sobre la llinda de la lliça. La de 1774 a les galeries. La de 1807 al portal d'entrada actual de la casa. La de 1854 a la finestra del 2º pis de a façana principal, i la de 1906 a la reixa de la lliça. Al portal principal d'entrada de la lliça apareix gravat l'escut dels Calvaria on es llegeix: IHS: EN : NOM DEL: DESTÍ: CALVARI ASI: TE MORT: RECORT: , juntament amb un dibuix de les tres muntanyes del mont Calvari, coronades per tres creus. A sota s'aprecia la data de 1596. La bassa i les piques del mas la Calvaria apareixen amb una fitxa d'inventari de patrimoni de la generalitat independent: Fitxa del IPA de la Generalitat de Catalunya núm.50. ACCN:22538

Història

Es tracta sens dubte d'un dels masos més antics del terme. Els seus orígens es remunten als inicis de la repoblació del terme, i es conserven documents des del segle XIII amb transaccions fetes pels propietaris del mas. Sabem que el 1201 Berenguer de Calvaria era testimoni d'una compra-venda, i en 1228 Pere Calvaria, juntament amb altres persones venia una "tria d'arbres". (VILAMALA, 2002: 99) Els Calvaria comptaven des de ben antic amb l'ingrés econòmic que suposava la propietat d'un molí, que funcionava almenys des del 1236, i era possessió de la família. A finals del segle XIII, la Calvaria era un mas important. Al llarg de tot el segle XIV la família va continuar comprant i venent terres i fent transaccions; el 1317 Guillem Calvaria reconeixia que els seus béns eren propis i de la pabordia de febrer de la catedral de Vic. A l'entorn del 1330, els Calvaria es van veure immersos en un procés judicial per qüestions del molí i les servituds de l'aigua. Aquest tipus de plets són una constant al llarg de la història de la casa. (VILAMALA, 2002: 99). A mitjans del segle XIV es va trencar la línia hereditària masculina, essent pubilla Cecília Calvaria, que es va casar amb el 1350 amb Francesc Casadevall, de Vilalleons, que va renunciar al seu cognom original. Durant aquest segle la família va aprofitar les crisis demogràfiques per engrandir les

propietats, i amb estratègies matrimonials acabar d'engrandir-se. A tal fi, Francesc Calvaria es va casar el 1378 amb Alamanda Masferrer, de la parròquia de Sentfores. (VILAMALA, 2002: 99). El segle XVI va ser una de les èpoques de més esplendor de la casa. D'aquest segle es coneix la presència d'hereus com Segimon Calvaria, que va adquirir terres a Folgueroles i Sant Julià de Vilatorrada. A finals del segle XVI la família va passar per moments de crisi al morir intestat Joan Pau Calvaria, fill de Segimon. La disputa dels descendents va fer que el 1581 Joan Calvaria i la seva germana Margarida hipotequessin a Pere Coromina, mercader de Vic, "tot lo mas Calvaria, juntament amb el mas Serra, de la Rocha i Pla". Es desconeix com la família va tornar a recuperar les propietats. (VILAMALA, 2002: 99). El segle XVII tampoc no va ser un bon moment per la Calvaria; la documentació indica que els hereus de la casa no van tenir prou líquid com per consolidar o engrandir les propietats de la casa. Malgrat tot, a finals de segle, l'hereu es va casar amb una Aymerich. Al segle XIX, la trajectòria familiar va ser clarament ascendent, tan social com econòmicament, i la política d'aliances matrimonials que va establir, la va portar a entroncar-se amb la família Albó de Castanyer, de Santa Coloma de Farners; i al segle XX amb la família Torrents de Codines, de Sant Pere de Torelló. Casaments que van permetre ampliar considerablement el patrimoni familiar, tot i que suposaren la pèrdua del cognom familiar, quan el 1822 Francesca, pubilla, filla de Pere màrtir Calvaria i Raimunda de Planodir, es va casar amb Miquel Albó, hereu del mas Albó. Amb el matrimoni, la descendència es traslladava al mas Castanyet, que era la casa central del llinatge, abandonant la de la Calvaria. Un altre matrimoni important fou el de Josep Albó amb Pilar Molins, del Prat de Seva, una altra important casa pairal. El 1924 el patrimoni s'incrementava amb el casament de Ramon Maria Albó i Pilar Torrents, del mas Torrents de Codines, de Sant Pere de Torelló. Tradicionalment, el mas de la Calvaria comptava amb diferents masoveries repartides per tot el terme de Calldetenes. El mas vila Xica, el mas Vila Grossa, i la masoveria de la Calvaria en són algunes; la casa arribà a disposar-ne de set. També va comptar amb la propietat del Molí, anomenat de la Calvaria. Cal pensar que la casa actual és en realitat producte d'una unificació estructural efectuada a principis del segle XX, que integrava les restes del mas anterior, molt modificades, degut a ampliacions successives. La capella actual cal ubicar-la cronològicament al segle XIX.

Bibliografia

AA.DD (1985) Inventari de Patrimoni Arquitectònic. Direcció General de Patrimoni Cultural. Generalitat de Catalunya. AA.DD. (1995) Calldetenes. Imatges en el temps. Primera part (1911-1960). Ajuntament de Calldetenes. Calldetenes AA.DD (1996) Normes subsidiàries de Planejament. Normes urbanístiques. Ajuntament de Calldetenes. Calldetenes. GINEBRA I MOLINS, R. (1996) Economia i societat a la Catalunya interior als inicis de la Baixa Edat Mitjana. Vic. 1230-1233. Tesi doctoral inèdita. VILAMALA I SALVANS, J (2002) De Sant Martí de Riudeperes a Calldetenes. Passat i present d'un poble viu. Ed. El Mèdol. Calldetenes.

